

Łożyński, Krzysztof

"Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej. Archeologia. Zbiory, badania i najciekawsze zabytki działu archeologicznego", Andrzej Grzymkowski, Mława 2007; "Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej. Historia", Leszek Andrzej Arent, Mława 2008 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 21, 310-312

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Andrzej Grzymkowski, Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej.
Archeologia. Zbiory, badania i najciekawsze zabytki działu
archeologicznego, Mława 2007, 32 s.**

**Leszek Andrzej Arent, Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej.
Historia, Mława 2008, 32 s.**

Muzea spełniają nadrzędną rolę w edukacji historycznej każdego społeczeństwa głównie przez wspomaganie, udostępnianie i upowszechnianie wyników badań naukowych. Oddziałują w ten sposób na kulturę historyczną społeczeństwa. Są instytucjami powołanymi do prowadzenia badań w poszczególnych dziedzinach kultury, gromadzenia m.in. zabytków w postaci dóbr kultury, sztuki, techniki oraz ich przechowywania i udostępniania. Wyniki swojej pracy i działalności upowszechniają w wydawnictwach zwartych, periodycznych bądź też w formie konferencji i odczytów. Takie zadania realizuje już od kilkadziesiąt lat Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie. Ostatnio wydane zostały dwie publikacje pracowników Muzeum, Andrzeja Grzymkowskiego oraz Leszka Andrzeja Arenta.

Stosując kryterium chronologiczne, przedstawienie wyżej wymienionych publikacji należy rozpocząć od zaprezentowania badań, zbiorów i najciekawszych zabytków działu archeologicznego tutejszego Muzeum. Andrzej Grzymkowski w sposób kompetentny wybrał i przedstawił spośród ponad 3500 eksponatów te najciekawsze i na ich przykładzie starał się nakreślić nam bogate dzieje tego obszaru na przestrzeni kilku tysięcy lat. Wszystkie omówione w publikacji przez autora zabytki kultury materialnej są wytworem rąk tutejszej społeczności lub zostały tu przywiezione z innych zakątków ówczesnego świata. Świadczy to jednoznacznie o roli tego obszaru w wymianie handlowej i ważnych szlakach kupieckich, które przebiegały przez te ziemie. Według autora, na szczególną uwagę zasługuje bogaty zbiór krzemiennych, kamiennych oraz wykonanych z rogu narzędzi pracy sprzed kilku tysięcy lat. Materiały te stanowiły podstawowy surowiec do wytwarzania niezbędnych narzędzi i broni. Mamy tu zatem dobrze zachowane toporki, motyki, noże. W dalszej kolejności wyeksponowane zostały przedmioty metalowe oraz liczna grupa zabytków, które stanowiły wyposażenie zespołów grobowych sprzed dwóch tysięcy lat. Naczynia ceramiczne towarzyszyły człowiekowi nie tylko podczas zajęć domowych, miały one również znaczenie symboliczne. Wobec dominujących w tym czasie pochówków ciałopalnych, w odkrywanych grobach znaleziono ceramikę niekiedy bogato zdobioną i przedmioty codziennego użytku, które wchodziły w skład pośmiertnego wyposażenia.

Autor w swojej publikacji dużo miejsca zarezerwował na przybliżenie czytelnikowi najbardziej wartościowego i bardzo ciekawego eksponatu – grobowca „książęcego” typu Lubieszewo z pierwszego wieku naszej ery (odkryty w 1978). Jest to bowiem jedyny taki obiekt poznany w północno-wschodniej Polsce i jeden z nie-

licznych w kraju. W Muzeum można podziwiać zrekonstruowany grobowiec. Na kolejnych stronach szkicu autor omawia zabytki z okresu wczesnego średniowiecza i średniowiecza. W pierwszej kolejności skoncentrował się przede wszystkim na przedstawieniu i wnikliwym opisie kamiennego bóstwa pogańskiego z Małocina (odkrytego w 1926). Jest to, jak podaje Grzymkowski, rzadki okaz rzeźby w kamieniu z okresu wczesnośredniowiecznego, przedpiastowskiego i jedyny taki znany na Mazowszu. Wizerunek bóstwa wywołał duże zainteresowanie wśród specjalistów, którzy w różnorodny sposób starali się właściwie zinterpretować wizerunek twarzy oraz zdobień i przypisać im określone znaczenia.

Spośród innych zabytków średniowiecznych, zgromadzonych w Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej warte obejrzenia są: łódź-dłubanka, żelazne miecze, topory bojowe z XI–XV w., srebrne monety (denary) z XI w. czy monety krzyżackie (szelągi) z XV wieku.

Druga publikacja – autorstwa Leszka Andrzeja Arenta – dotyczy działu historycznego tutejszego Muzeum. Podobnie jak w poprzednim opracowaniu, tu również w kilku zdaniach przedstawiona została historia tworzenia działu i gromadzenia cennych dokumentów i pamiątek świadczących o dziejach Mławy i regionu na przestrzeni kolejnych stuleci. Bogata historia Zawkrza została streszczona poprzez zabytki archiwalne, numizmaty, pamiątki historyczne i militaria. W publikacji, zgodnie z ideą autora, zostały przedstawione i omówione tylko najbardziej wartościowe i najciekawsze eksponaty. Spośród archiwaliów za takie uznał piąty tom *Volumina Legum*, druki z czasów Sejmu Czteroletniego, odpis wyroku Trybunału Cywilnego I Instancji Departamentu Płockiego z czasów Księstwa Warszawskiego, odnoszący się do terenu historycznej Ziemi Zawkrzeńskiej oraz wiele innych, równie cennych, dokumentów i fotografii.

Zbiór numizmatów zgromadzonych w Muzeum obejmuje ponad pięć tysięcy monet i medali. Szczególnie cenne są monety znalezione najczęściej przypadkowo. Słusznie uznaje je autor za widoczne świadectwo znaczenia tego regionu zarówno pod względem gospodarczym, jak i politycznym. Są one także niemyym świadkiem jego rozkwitu i upadku. Zgromadzone numizmaty pochodzą głównie z XVI–XVIII stulecia.

Pamiątki historyczne wybrane przez autora i omówione w publikacji to przede wszystkim zespół różnorodnych srebrnych i miedzianych pater bądź bogato zdobionych blach. Innym zabytkiem znajdującym się na stałej ekspozycji historycznej jest pas kontuszowy z II połowy XVIII w., należący do Ignacego Łepkowskiego sprawującego m.in. urząd wiceregenta grodzkiego w Mławie. Wśród wielu pamiątek znalazły się również te, które zawierają motywy religijne, bądź też były wykorzystywane w czasie obrzędów religijnych, np. świecznik chanukowy.

Ostatnia część pracy odnosi się do grupy zabytków, które ogólnie nazywamy militariami. Znalazł się tam zatem: napierśnik zbroi husarskiej z połowy XVII w., kilka XIX-wiecznych egzemplarzy broni palnej i białej. W omawianej tu publikacji autor celowo zrezygnował z przedstawienia pamiątek dotyczących bitwy pod Mławą w 1939 r. ze względu na jej specjalne znaczenie dla dziejów Mławy i regionu. Postuluje więc, aby prezentacja pamiątek zgromadzonych z tego okresu została omówiona w oddzielnej publikacji.

Reasumując należy stwierdzić, że publikacje Andrzeja Grzymkowskiego oraz Leszka Andrzeja Arenta to wartościowe prace, gdyż oprócz walorów naukowych spełniają również rolę przewodnika po zbiorach i eksponatach zgromadzonych w Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej. Stanowią ponadto niewątpliwą zachętę do odwiedzenia Muzeum i osobistego zapoznania się z pokazywanymi tam zabytkami, co zawsze bardziej wzbogaca i umacnia wiedzę o bogatej przeszłości Zawkrza. Oba szkice zostały starannie wydane, a w każdym treści merytoryczne znakomicie uzupełniają dobrane zdjęcia.

Krzysztof Łożyński